

„És megérkezett alacsony, fekete felhők formájában, és tombolt a falakon túl, tombolt, mint a végítélet. Csattogtak a villámok szünet nélkül, remegtek a falak” – olvashatjuk a Hász Róbert *Ígéretföld* című, disztópikus, posztar-

40 Sági Varga Kinga

EGYSZER LESZ, HOL NEM LESZ...

Hász Róbert: *Ígéretföld*

mageddon-regényében. Történt mindez valahol, valamikor, Európában – az biztos, hogy az Alföldön – és feltételezhetően két emberöltővel korábban a regényidőnél.

A szerző eddigi opusának terméseit sor-

kon át vehetnénk számba. A korábbi hét kötet, valamint a horvátra, németre, franciára és olaszra fordított alkotások után az idén megjelent legújabb regénye, az *Ígéretföld* című, méghozzá a vajdasági Forum Könyvkiadó gondozásában. A vajdasági (doroszloi) származású szerzőnek, aki 1991 óta Szegeden él, az első novelláskötete óta (*A szalmakutyák szigete*, Symposion Egyesület, 1995) ez az első könyve, amely szülőföldjén jelent meg. A többnemzetiségű, többnyelvű közegből Szegedre áttelepült szerző ezen sokszínűség-élményét mélyen elültette a regényvilág megalkotásakor, és tegyük hozzá, hogy nagyon jó érzékkel. A mostani állapotokhoz képest feje tetejére állt Európa, amelynek jelenleg is tarka etnikai térképe van, megtartotta e specifikusságát.

A regény címe kétféleképpen is értelmezhető. Az *Ígéretföld* értelmezhető a holland, falakkal körülkerített „álmom”-városra való utalásként, ahol a „pénz van” – ahogyan szövegszerűen is történik erre vonatkozó meghatározás (*Het beloofde land*) –, de olvasható a kinti világ iránti vágy által megképzett területként is. Ha az elsőt fogadjuk el, akkor meghatározhatjuk, hogy az *Ígéretföld* a szabadság délibábjával kecsegtet, ám ez tériségének és szellemi struktúrájának sajátos zártságában valósul meg. A hollandok, akik a Nagy Förgeteg és a Nagy Összeomlást követően kerültek az Alföldre, szinte hermetikusan körülzárták magukat, hogy túléljék a „sárgaporos” katasztrófát, és újraépítsék társadalmukat, a vélt édenkertjüket.

A „hat méter magas betonfal, amely észak–dél irányban szelte ketté a vidéket” a zárt világ fizikai konstrukciója. Egyes térpoétikai megközelítések szerint a határ nemcsak elválaszt, de össze is köt, ám ebben a regényben erről szó sincs. A szabad mozgású időszakok ideáját követő korlátolt térhatások és a határátlépés lehetőségeit tiltó tapasztalatok következtében a realitás megértése, a létezés vágyának határozott érzése, a kifelé tekintés többnyire hiányként jelentkezik az enkláve területén. A bent a kinhez képest konkrétabb, mondhatni tökéletes pontossággal megépített világ, amely a komfortérzés

minden fizikai leképeződését biztosítja a majd egymillió lakosa számára, míg a kinti világ ismeretlenségével a bizonytalanságra figyelmeztet, amelytől félni illik. A steril várossá vált enkláve utcái kihaltak és sikátorszerűek, házaik egyformák, „mindegyik homlokzat ugyanolyan hófehér volt, minden díszítés nélkül”. Közönyös arcú holland porcelánbabák lakják, és több-nyire nők („az enkláve száz lányából tíz hajadon nagy valószínűséggel sosem talál magának férjet”), akiknek öltözéke uniformisszerű, „fentről nézve fekete kalapok, fehér főkötők kavargó örvényének látszottak” a téren. Érde- mes elgondolkodni azon, hogy a viseletek milyen jelentéssel rendelkeznek. Egyrészt zárt közösségbe sorolják viselőjüket. A teljes káoszt rendez- dendő jól kiszámítható elvek alapján olyan csoportosulás jön létre, amelyet csupán az egyformára szabott ruhák tartanak egybe. Létrejön az elszigetelt közösség képzete, ám valódi személyiségjegyek híján az (egyen)ruha alkotja meg a kommunát. Cselekvéseik a Kontraktus szer- rint – amely ugyanolyan szent irat a hollandok számára, mint a Biblia – alakulnak. A Hász Róbert megalkotta disztópikus társadalomformá- cióban, amelyben ugyan az életkörülmények kielégítőek, a biztonság látszatában alakulnak, az enkláve által megteremtett marionettbábuk mégis nyomorúságosak a maguk bezártságával, megfélemlítettségével, szellemi elnyomottságával. A világot az enkláve és a Nagy Förgetegre való emlékezés szűrőjén át szemlélik, pontosan annyit látnak, ameny- nyit engednek nekik.

Napjaink ellenőrizhetetlenül gyors technikai fejlődése, a szá- mítógépek térhódítása teljes mértékben a visszájára fordul a regény- ben, a Nagy Förgetegben minden megszűnik, a hagyományos értékek, a cybervilág előtti állapotok kerülnek ismét a mindennapi élet. Noha a kinti világ hajlandó a fejlődés útján újra elindulni, az enkláve még nem. A televízió, a rádió és mindennemű olyan eszköz, amely a falakon túlról közvetít, szinte az ördög eszközének minősül, mint ahogy minden tiltás az érdeklődést és a kételyt vonja maga után. Az integrálódás tiltása, a tartós határok közé zártság érzése a réseket kezdi keresni, a vágyott „kinti fénye- ket”, ahogyan a regény titkos szervezetének, az EFM-nek a tagjai is. A Van Boyten tanácselnök által megfogalmazott félelem – „ha egyetlenegy téglá kihull a falból, a többi is követi majd” – igazolást nyer a külső és belső szervek által megszervezett falrobbantás következtében. Sokan útra kelnek az ismeret- lenbe, amely számukra egyfajta új ígéretföldre lép elő, a külső elfojtások feloldást nyerne. A zord külvilág, ahol a Nagy Förgeteg romjai uralkodnak még, mégis többlettel rendelkezik, a szabad mozgás és gondolkodás ideájá- val. E visszájára fordult valóságban Európai Unió helyett Mediterrán Unió van athéni központtal. A Hász-regényben – ahogyan napjainkban is – az elván- dorlás (ki- és bevándorlás) képezi a legnagyobb problémát: „A Mediterrán

Unió kormánya meg az időt húzza, Athén nem lesz képes feltartóztatni az elvándorlási folyamatot. Akik nálunk nem kapnak munkavállalási engedélyt, meg sem állnak Athénig vagy Rómáig. A szerb fejedelemségben jó üzlet a hamisengedély-kereskedelem. Ha Nišig eljutnak, már csak pénz kérdése az uniós határátlépés”. Nincs új a Nap alatt, csak egy kifordított világ a színtér, amely a Nagy Förgeteg rombolásait nyögi. Az Alföldet, a valamikori Magyarországot – az enkláve mellett – főként kereskedő és a jég hátán is megélő cigányok lakják, kisebb százalékban magyarok. A kinti világ népmesehősökként tekint a hollandokra. Elfogadóak velük szemben, de akárcsak a mesehősök, szinte elérhetetlenek számukra, egy fal övezte „mesevilágban” élnek. A három nép három pontot képez egy fiktív skálán: a hollandok szigorú előírások szerint élnek, a cigányok a szabadság megtestesítői, míg a magyarok valahol középben helyezkednek el, nem tűrik a kötöttségeket sem, de a túlzott szabadelvűséget sem, kompromisszumképesek. A regény két főhőse, Lakatos Lajos (cigány fiatal, összekötőjelölt) és Szalma László (magyar középkorú, összekötő) mellett Van Boyten (holland tanácselnök) testesíti meg a harmadik szegmenst. A történet kibontakozása során kirajzolódnak ugyan a szereplők főbb személyiségjegyei és szerepkörei, ám úgy hiszem, hogy a főszereplők megkonstruálása elnagyolt és aránytalan. Szalma és Lakatos feladatukhoz képest (összekötők a kinti és a benti világ között) nagy befolyással rendelkeznek, míg Van Boyten a mindenhatóság lehetősége, a tisztségéből adódó potenciál mellett tétlen. Ám e hiányérzések ellenére is nagyon élvezetes olvasmány Hász Róbert regénye, és nem mellékes, hogy igen aktuális is. Egyszerre hátborzongató és félelmetes, talán nem is olyan távoli futurisztikus világot tár elénk a mindentudó narrátor, kétségek között hagyva minket, hogy ez vagy egy ehhez hasonló mértékben leépült világ létrejöhet-e. (*Forum, Újvidék, 2015*)

